

Angelė KAULAKIENĖ

PRIEŠDĖLINIAI IR PRIESAGINIAI DARYBINIAI VERTINIAI LIETUVIŠKOJE POLITECHNIKOS TERMINIJOJE

1. Įvadinės pastabos

Vienas svarbiausiu bet kurios mokslo srities terminologijos klausimų — naujų terminų daryba. Ją paprastai veikia du faktoriai: vidinis ir išorinis. Vidinis faktorius — bendroji savosios kalbos leksika. Ji yra pagrindinis naujų terminų darybos šaltinis. Išorinis faktorius — kitų kalbų terminija, kurios poveikis pasireiškia skoliniais ir vertiniais¹.

Vertinių problema, apskritai paėmus, nėra labai sena. Kalbininkai į šią sąvoką atkreipė dėmesį tik XIX a. antroje pusėje. Dėl vertinių vis dar esama prieštaragingiausių nuomonių: nesutariama dėl jų išskyrimo kriterijų, apibrėžimo, klasifikacijos ir kt. Vertinių kilmė irgi aiškinama dvejopai. Vieni kalbininkai (L. Bulachovskis, S. Buličius, B. Unbegauas ir kt.) vertinių darybą yra aiškinę kaip vienos kalbos vidinių formų perdavimą kitai, o kiti (A. Tomsonas, V. Poržeziukas, D. Ušakovas, G. Vinokuras) — ją yra nagrinėję morfologinės struktūros aspektu. Antrasis aspektas yra labiau paplitęs. Kai kurie kalbininkai vertinį traktuoją kaip skolinių ir pačių vertinių darybą nagrinėja kaip dalinę skolinių problemą [Mulina R., 1955, 135; Ponamarenko L., 1962, 92; Ivanovas V., 1973, 12; Sergejeva L., 1975, 156—160]. Tačiau pastaruoju metu vertinius linkstama laikyti atskirais leksiniai vienetais, nepriklausantais skoliniam [Hegaj M., 1964, 299; Šanskis N., 1955, 28; Jefremovas L., 1960, 16—26; Laua A., 1969, 147—150; Osnovy, 1974, 79—86]. Be abejo, visi panašūs prieštaravimai yra atispindėję ir vertinių klasifikacijoje. Pavyzdžiuui, vokiečių kalbotyros literatūroje vertinių rūsys yra vadintos tokiais terminais: *Bedeutungslehnrörter* (semantiniai skoliniai), *Bildungslehnrörter* (darybiniai skoliniai) [Flekensteinas K., 1966, 152], *Lehnbildungen* [Flekensteinas K., 1966, 154] (darybiniai vertiniai). Ši grupė skirstoma dar smulkiau: 1) *Lehnübersetzungen* (tikslieji darybiniai vertiniai); 2) *Lehnschöpfungen* (dariniai, savarankiškai perduodantys svetimo žodžio turini); 3) *Lehnübertragungen* (darybiniai vertiniai, laisvai pertekiantys savo modeli). Atskirą grupę sudaro *Lehnprägungen*. Jai priklauso semantiniai ir frazeologiniai vertiniai.

Anglų kalbotyre vertiniai klasifikuojami kiek kitaip: *loanwords* (skoliniai), *loanblends* (pusiau vertiniai), *loanshifts* [Flekensteinas K., 1966, 157]. Šiai grupei priklauso darybiniai ir semantiniai vertiniai.

Prancūzų kalbineje literatūroje pateikta jau gana detali vertinių klasifikacija [Flekensteinas K., 1966, 152]: 1) *emprunt semantique* (semantiniai skoliniai); 2) *emprunt du traduction* (verstiniai žodžiai: tikslūs verstiniai žodžiai, netikslūs verstiniai žodžiai, ne visai tikslūs verstiniai žodžiai, pusiau vertiniai); 3) frazeologizmų vertiniai. Ši klasifikacija ir yra dabartinės vertinių klasifikacijos pamatas.

Semantiniai ir darybiniai vertiniai dabartineje kalbotyre vadinami bendresniu terminu — *leksiniai vertiniai*. Leksiniu požiūriu toks vertinių skyrimas priimtinės,

¹ Mūsų kalboje labiau linkstama vietoje termino *kalké* vartoti lietuvišką žodį *vertinys*. *Vertinio* terminas mūsų kalbotyre literatūroje atsirado maždaug XX a. antrame dešimtmetyje. Pirmą kartą ši terminą pavartojo Vydūnas 1914 m., o po 1930 m. ji įtvirtino P. Skardžius, A. Salys ir kiti kalbininkai.

tačiau vertinių klasifikacijoje tikslingiau išskirti šias vertinių grupes ir analizuoti jas atskirai.

Semantinis vertinys – nauja kalboje vartojamo žodžio reikšmė, kuri yra kilusi iš kitos kalbos, pvz.: *nuovargis* ir (*metalų*) *nuovargis* (plg. rus. усталость, franc. *fatigué*, vok. *Ermüdung*); *senėjimas* ir (*metalo*) *senėjimas* (plg. rus. старение, angl. *aging*, vok. *Alterung*) ir pan.

Labiau paplitę ir daug įvairesni yra darybiniai vertiniai, pvz.: *bangorašis* (plg. rus. волнограф, vok. *Wellenschreiber*); *pokalbė* (plg. rus. подъязык, angl. *sublanguage*); *smūgmatis* (plg. rus. толчкомер, angl. *bumpometer*) ir pan.

Paprastai kiekvienas darybinis vertinys turi savo šaltini² (pavyzdži, pagal kurį jis yra sudarytas). Toks darybinis vertinys gali turėti tiesioginį atitikmenį kurioje nors kalboje, pvz.: *priešitampis* (plg. vok. *Vorspannung*) arba būti atėjęs per kitas kalbas – tarpininkes (dažniausiai per rusų kalbą), pvz.: *nešėjas* (fizika) ← *носитель* ← vok. *Träger* // angl. *carrier* ir pan. Todėl vertinį, tiesiogiai sudarytą pagal kurios nors kalbos pavyzdži, galima vadinti *tiesioginiu vertiniu*, o atėjusį į lietuvių kalbą per kalbas tarpininkes – *netiesioginiu vertiniu*. Verčiant vartojojami savi darybos formantai, savos darybinės priemonės. Todėl tokį vertinių daryba yra dvilypė. Jai būdinga neatsiejama vertimo ir darybos vienybė, pagrįsta šaltinio motyvacija. Šią motyvaciją geriausiai išryškina darybos analizė. Dėl to vertinius naudinga apžvelgti darybos analizės aspektu. Mūsų nuomone, tokia apžvalga tikslinga todėl, kad ji išryškina: 1) vertinio santykį su šaltiniu ir 2) vertinio santykį su pagrindiniu savosios kalbos žodžiu.

Darybiniai vertiniai sudaro didžiausią leksinių vertinių pogrupį. Kalbotyros literatūroje šių vertinių pavadinimas dar įvairuoja: kartais jie vadinami morfologiniaisiai vertiniai [Mulina R., 1955, 133; Lyberis A., 1958, 104]. Dažnai darybinis vertinys traktuojamas kaip pamorfemė žodžio kopija [Šanskis N., 1972, 306]. Pastaruoju metu darybinį vertinį siūloma vadinti *struktūriniu-semantiniu vertiniu*, nes toks vertinys kopijuoją šaltinio struktūrą ir perima jo semantiką³.

Darybinis vertinys – žodis, sudarytas iš savų darybos formantų, pagrįstas šaltinio motyvacija ir atgaminantis šaltinio reikšmę. Paprastai darybinis vertinys turi dabartinę šaltinio reikšmę, nors kartais jis gali atkurti ir etimologinę jo reikšmę. Pastarąjį vertinys atkuria tik tokiai atveju, kai iš šaltinio motyvacijos nematyti, kodėl toks žodžio turinys turi tokią išraišką, pavyzdžiui, gr. *geometria*, plg. rus. *землемерие*.

Darybinio vertinio savoka kartais be reikalo esti praplečiamā: jis suprantamas ne tik kaip žodis, bet ir kaip žodžių junginys, nukopijuotas iš sudurtinio šaltinio. Tokiai atvejais teigiama, jog šaltinis yra sudurtinis žodis, todėl pagal jį sudarytas vertinys turi būti darybinis. Tai nėra teisinga nuomonė. Paprastai vertiniai skirstomi į darybinius ne pagal šaltini, bet pagal pačio vertinio sudarymo būdą. Todėl žodžių junginys negali būti darybiniu vertiniu. Tokios nuomonės laikomasi ir šiame straipsnyje.

² Kai kurie kalbininkai tokiai savokai nusakyti vartoja terminą *источник калькирования* (Dondukovas U. – Ž. Š., 1972, 105). Kiti – *язык-источник* [Ivanovas V., 1973, 11; Šanskis N., 1955, 32; Bulachovskis L., 1953, 127]. Dar kiti kalbininkai vartoja terminus *прототип ар иноязычный оригинал* [Deribas V., 1972, 84; Roitenbergas F., 1953, 15; Jefremovas L., 1960, 21]. Dabartiniu metu L. Jefremovas siūlo vartoti terminą *калькируемый объект* [Osnovy, 1974, 61–64]. Lietuvių kalbotyroje šiai savokai nusakyti pradėtas vartoti terminas *kalba-šaltinis* [Keinys S., 1974, 41]. Mūsų nuomone, tiksliausiai šią savoką išreiškštū terminas *vertinio šaltinis*.

³ Tokios nuomonės laikosi B. Tatarincevas (1974, 7), vadindamas vertinį semantine ar struktūrine-semantine kitos kalbos žodžio kopija. E. Šaachmedovas (1974) išskiria du pagrindinius vertinių darybos būdus – struktūrinį ir semantinį. Struktūrinį ir struktūrinės-semantinės vertinių terminus vartoja V. Jarceva (1969, 21) ir V. Ivanovas (1973, 105).

Darybinių vertinių klasifikacija

Santykis su pagrindiniu žodžiu	Santykis su šaltiniu					
	tikslieji vertiniai	netikslieji vertiniai	adekvatieji vertiniai	neadekvatieji vertiniai	tiesioginiai vertiniai	netiesioginiai vertiniai
	(semantikos atžvilgiu)		(darybos atžvilgiu)		(kilmės atžvilgiu)	
Priešdėliniai vertiniai	priešdėlinis tikslusis 1	priešdėlinis netikslusis 2	priešdėlinis adekvatusis 3	priešdėlinis neadekvatusis 4	priešdėlinis tiesioginis 5	priešdėlinis netiesioginis 6
Priesaginiai vertiniai	priesaginis tikslusis 7	priesaginis netikslusis 8	priesaginis adekvatusis 9	priesaginis neadekvatusis 10	priesaginis tiesioginis 11	priesaginis netiesioginis 12
Galūniniai vertiniai	galūninis tikslusis 13	galūninis netikslusis 14	galūninis adekvatusis 15	galūninis neadekvatusis 16	galūninis tiesioginis 17	galūninis netiesioginis 18
Sudurtiniai vertiniai	sudurtinis tikslusis 19	sudurtinis netikslusis 20	sudurtinis adekvatusis 21	sudurtinis neadekvatusis 22	sudurtinis tiesioginis 23	sudurtinis netiesioginis 24

Kai kurie kalbininkai darybinius vertinius skirsto tik į tiksluosius, netiksluosius ir pusiau vertinius. Paprastai tokį skirstymą apsprendžia vertinio santykis su šaltiniu. Kiti kalbininkai darybinius vertinius skirsto pagal darybos formantus (darybos afiksus). Toks skirstymas išryškėja iš vertinio santykio su pagrindiniu savosios kalbos žodžiu. Matyt, tikslinga imti abu klasifikacinius požymius: vertinio santykį su šaltiniu ir vertinio santykį su pagrindiniu žodžiu. Šito reikalauja ir pati darybinių vertinių dvilypę prigimtis. Tokia analizė išryškina detalesnę darybinių vertinių klasifikaciją. Vertinius pagal santykį su pagrindiniu žodžiu galima skirstyti į priešdėlinius, priesaginius, galūninius ir sudurtinius, o pagal santykį su šaltiniu – į tiksluosius ir netiksluosius (semantikos atžvilgiu), į tiesioginius ir netiesioginius (kilmės atžvilgiu), į adekvačius ir neadekvačius (darybos atžvilgiu) ir pan. (žr. 1 lentelę). Be abejo, tokią klasifikaciją lemia lietuvių kalbos darybos polinkiai bei kitų kalbų analogija. Tačiau, mūsų nuomone, darybinių vertinių klasifikacija turi remtis dvem pagrindiniais klasifikacinius požymiais: vertinio santykiumi su šaltiniu ir vertinio santykiumi su pagrindiniu žodžiu.

Šiame straipsnyje aptariami priešdėliniai ir priesaginiai darybinių vertiniai. Analizuojami šių vertinių santykiai su šaltiniu ir pagrindiniu savosios kalbos žodžiu. Iš tokios analizės išryškėja vertinių motyvacija ir pati vertinių daryba. Medžiaga imama iš įvairių spausdinčių šaltinių: terminų žodynų, mokslinių ir mokslo populiarinimo žurnalų, aukštųjų ir specialiųjų vidurinių mokyklų vadovelių ir kt. Tokia įvairiarūšė medžiaga padeda geriau nustatyti atitinkamus priešdėlinių ir priesaginių darybinių vertinių darybos polinkius bei išryškinti jų vertinimo kriterijus.

2. Priešdolinių vertinių apžvalga

Svarbi ypatybė, skirianti priešdélių vediniaus nuo priesagų vediniaus, yra ta, kad priešdéliai daugeliu atveju nepakeičia pagrindinio žodžio gramatinio statuso, t. y. jo priklausymo kuriai nors kalbos daliai. Kai kurie kalbininkai šią jų ypatybę vadina klasifikacinės reikšmės neturėjimu ir laiko svarbiu šios rūšies vediniaus skiriamuoju bruožu [Levkovskaja K., 1960, 86]. Ši ypatybė leidžia gretinti priešdélių vediniaus su sudurtiniais žodžiais. Be to, priešdélis, kaip žodžių darybos formantas, vedyne išlieka fonetiškai, morfologiškai ir semantiškai savarankiškesnis, negu priesaga. Tačiau produktyvumu priešdélių vediniai vis dėlto toli atsilieka nuo kitų vediniaus. S. Keinio duomenimis, „Rusų – lietuvių kalbų politechniniame žodyne“ (V., 1959) ir „Rusų – lietuvių – anglų kalbų skaičiavimo technikos terminų žodyne“ (V., 1971) daugiau kaip trys ketvirtadalai pateiktų darinių (iš viso per 4300) yra priesagų vediniai (apie 3400). Terminų su priešdéliais daroma tik apie 2% [Keinys S., 1975a, 15]. „Lietuvių kalbos gramatikoje“ nurodoma, kad literatūrinės kalbos daiktavardžių daryboje yra vartojami šie priešdéliai: *ant-*, *apy-* (*ap-*, *api-*), *at-* (*ata-*, *ato-*), *be-*, *i-*, *iš-*, *ne-*, *nuo-*, *pa-*, *per-*, *po-*, *pra-*, *prie-*, *prieš-*, *pro-*, *są-* (*sam-*, *san-*), *už-* (*užu-*, *užuo-*) [Gramatika, 1965, 423].

Pagal produktyvumą V. Urbutis šiuos priešdéliaus išdėsto taip: *pa-*, *už-* (*užu-*, *užuo-*), *ant-*, *prie-*, *ne-*, *i-*, *apy-* (*ap-*, *api-*), *po-*, *be-*, *prieš-*, *at-* (*ata-*, *ato-*), *iš-*, *per-*, *pro-*, *nuo-*, *pra-*, *są-* (*sam-*, *san-*) [Urbutis V., 1971, 30]. Be to, minėtoje gramatikoje pateikiama ir 19 ryškesnių tarptautinių priešdélių: *a-*, *anti-*, *ark(i)-*, *dis-*, *eks-*, *for-*, *infra-*, *ko(n)-*, *kontr(a)-*, *meta-*, *peri-*, *proto-*, *re-*, *sub-*, *super-*, *trans-*, *ultra-*, *vice-*.

Dabartinėje mūsų politechnikos terminijoje vertiniai dažniau daromi tik su šiais priešdéliais: a) lietuviškais *ant-*, *at(o)-*, *ne-*, *pa-*, *po-*, *prieš-*, *virš-*; b) tarptautiniai *anti-*, *infra-*, *pro-*, *sub-*, *super-*, *ultra-* ir t. t. Daiktavardžiai su tarptautiniais priešdéliais paprastai išlaiko nepakeistą pagrindinio daiktavardžio galūnę. Be to, dalis tokų vertinių daroma iš darybiškai sudétingų priesaginių vediniaus, pvz.: *positišvalymas* (skaičiavimo technika), *antisutapimas* (fizika), *superlaidininkas* (fizika) ir pan. Prie šių vediniai gretinami dar su įvairiais kitais prefiksoidais sudaryti vertiniai, pvz.: *milikiurvalandė* (fizika), *stopmygtukas* (skaičiavimo technika), *televaldymas* (automatika), *servodaugintuvas* (skaičiavimo technika) ir pan. Visus tokius vediniaus su tarptautiniais priešdéliais ir prefiksoidais laikysime pusiau vertiniai ir šiame straipsnyje jų neaptarsime. Be to, prie pusiau vertinių pritampa ir vediniai, padaryti iš lietuviško priešdélito ir tarptautinio žodžio, pvz.: *paprogramė* (skaičiavimo technika) – rus. *программа* // angl. *subprogram(me)*. Tokie vertiniai dabar darosi vis dažnesni, ir jie retkarčiais esti koreguojami dar vienu priešdélitu (pvz., *subpaprogramė*).

Politechnikos terminijoje šalia priešdolinių vertinių – tikrujų šios srities terminų – yra ir tokius vediniai, kurie sudaryti ne kaip šios srities terminai, bet perimti jau gatavi įvardyti specialiomis įvairių technikos šakų sąvokoms, pvz.: *pogrups* (skaičiavimo technika) ir pan. Tokie vertiniai taip pat nejine į mūsų apžvalgos objektą.

Toliau aptarsime lietuviškus politechnikos terminijoje vartojamus vertinius pagal atskirus priešdéliaus.

Priešdélių *ant-*, *virš-*⁴ vertiniai. Su priešdélisu *ant-* sudaryti vertiniai politechnikos terminijoje dažniausiai nurodo pagrindiniu žodžiu įvardijamo terminologinio designato pervirši. Tam pačiam reikalui kartais pavartojoamas ir priešdélis *virš-* (plg. *antitampis* ir *viršitampis*). Abu vertinių priešdéliai atitinka rusiškus priešdéliaus *нао-*, *сверх-*, vok. *über-*, angl. *super-*, *over-*. Priešdélių *ant-* ir *virš-* vartosena šiuo atveju dar néra kaip reikiant sunorminta, dažnesni yra priešdélito *ant-* vertiniai, pvz.: *antsrovis* (fizika) ← rus. *сверххмок*, angl. *supercurrent*, *antslēgis* (fizika) ← rus. *сверхдавление*, angl. *superpressure* ir pan.

⁴ Šiuo atveju prielinksnis *virš* pereina į priešdélų grupę. Su juo sudaryti vertiniai laikomi priešdélito *virš-* vertiniai.

Priešdėlio prieš- vertiniai. Šiais priešdėliais dažniausiai verčiamas: rusiškas priešdėlis *npromieš-*, vokiški *gegen-*, *vor-*, angliskas *counter-* (ir tarptautinis *kontra-*). Vertiniai dažniausiai nurodo pagrindiniu žodžiu įvardijamo terminologinio designato tam tikrą priešpriešą, pvz.: *priešslėgis* (fizika)← rus. *противодавление*, vok. *Gegendruck* ir pan. Vertiniai tokiu atveju daromi iš priesagų bei galūnių vedinių, pvz.: *prieštūprintuvis* (fizika)←rus. *предуслышатель*, *prieštampis* (fizika)←vok. *Vorspannung* ir pan.

Priešdėlių *po-, pa-* vertiniai. Šiais priešdėliais dažniausiai verčiamas: rusiškas priešdėlis *nod-*, angliskas (ir tarptautinis) *sub-*, vokiškas *unter-*. Vertiniai dažniausiai nurodo pagrindiniu žodžiu įvardijamo terminologinio designato smulkesnį vienetą, pvz.: *pokalbė* (kibernetika)←rus. *подъязык*, angl. *sublanguage*, *posritė* (skaičiavimo technika)←rus. *подобласть*, angl. *subregion*, *poerdvis* (fizika)←rus. *подпространство*, angl. *subspace*, vok. *Unterraum* ir pan.

Priešdėlio *ne-* vertiniai. Šiuo priešdėliu paprastai verčiamas: rusiškas priešdėlis *ne-*, angliski *non-, un-*, vokiškas *nicht-, un-*. Vertiniai paprastai nurodo pagrindiniu žodžiu įvardijamo terminologinio designato neigtinę priešpriešą, pvz.: *nelaidinikas* (fizika)←rus. *непроводник*, vok. *Nichtleiter* ir pan.

Priešdėlinių vertinių negausumas lietuviškoje politechnikos terminijoje neleidžia daryti platesnių apibendrinamųjų išvadų. Iš to, kas mūsų pasakyta apie priešdėlinius vertinius, galima konstatuoti tik du dalykus: 1) priešdėliniai vertiniai lietuviškoje politechnikos terminijoje paprastai kuriami tuo atveju, kai išvestinis terminologinis designatas išreiškiamas per pagrindinį designatą ir su pastaruoju esti susiję tam tikrais klasifikacinių ryšiais; 2) dabartinėje lietuviškoje politechnikos terminijoje priešdėliniai vertiniai vis dažniau daromi iš įvairių priesagų vedinių.

3. Priesaginių vertinių apžvalga

Visus politechnikos terminijoje vartojamus priesaginius darybinius vertinius galima skirstyti į dvi grupes. Pirmajai grupei priklauso tokie vertiniai, kurie pagal santykį su šaltiniu ir pagrindiniu žodžiu laikytini realiaisiais (tikraisiais) vertiniais. Paprastai tokią vertinių jau pats pagrindinis žodis esti vertinys. Antrajai grupei skirtini tokie priesaginiai darybiniai vertiniai, kurie tik pagal santykį su šaltiniu laikytini vertiniais. Pagal santykį su pagrindiniu savosios kalbos žodžiu tokie vertiniai esti reliatyvūs, nes jų pagrindinis žodis savas, lietuviškas. Todėl griežtai atskirti vertinį ir vedinį šiuo atveju neįmanoma. Galima tiktais nurodyti vienos ar kitos kalbos po-veikį, dėl kurio atsiranda panašių neologizmų.

Pirmajai grupei priklauso daugelis politechnikos terminijoje vartojamų vertinių su priesaga *-imas*. Rusų kalboje šią priesagą atitinka priesaga *-ение*, vokiečių *-ung*, anglų *-ing*. Priesagos *-imas* vertiniaiš pavadinamas pats veiksmas, vyksmas, būsena. Šios rūšies vertiniai yra sudaryti iš priešdėlinių veiksmažodžių. Tokie vertiniai pagal santykį su šaltiniu yra adekvatūs (darybos atžvilgiu) ir dažniausiai tikslūs (semantikos atžvilgiu). Todėl juos lengva atskirti iš kitų tokio pat tipo lietuviškų vedinių. Be to, šių vertinių pagrindinis žodis pats esti vertinys. Šių priesagos *-imas* vertinių motyvacija nustatoma dvigubais ryšiais, iš kurių išryškėja motyvuojančiojo ir motyvuojamojo struktūrinė ir semantinė sąsaja, pvz., *apvandeninti* → *apvandeninimas* (technika) plg. rus. *обводнение*, vok. *Bewässerung*; *ianglinti* → *ianglinimas* (technika) plg. rus. *науглероживание*, vok. *Durchkohlung*; *nuanglinti* → *nuanglinimas* (technika) plg. rus. *обезуглероживание*, vok. *Kohlenstoffentziehung*; *nuriebalinti* → *nuriebalinimas* (technika) plg. rus. *обезжиривание*, vok. *Entfettung*; *nuvandeninti* → *nuvandenimas* (skaičiavimo technika) plg. rus. *обезвоживание*, vok. *Entwässerung*. Kartais pagal vieną šaltinių sudaromi du lietuviški priesagos *-imas* vertiniai ir lygia-

grečiai vartojami politechnikos terminijoje, pvz., *inulinti*→*inulinimas* (technika) ir *ižeminti*→*ižeminimas* (technika) plg. rus. *заземление*, angl. *earting*.

Antroji grupė kiek įvairesnė. Jai priklauso tokie priesaginiai vertiniai.

Priesagos *-tuvas* vertiniai. Rusų kalboje šią priesagą atitinka priesagos *-тель, -ник, -чик*, vokiečių *-er*, angl. *-er, -or*. Priesagos *-tuvas* vertiniai pavadinami įvairūs įrankiai, prietaisai, mechanizmai. Tai iš esmės sutampa su literatūrinės ir liaudies kalbos priesagos *-tuvas* vedinių darybos polinkiais. Tik literatūrinėje kalboje vartojami tokie vediniai darybiškai dažniausiai esti susiję su nepriešdėliniais veiksmažodžiais, o vertiniai – su priešdėliniais. Priešdėliniai veiksmažodžiai, matyt, dažniau pasirenkami dėl kitų kalbų terminijos įtakos. Tokie priesagos *-tuvas* vertiniai kilmės požiūriu (pagal santykį su šaltiniu) laikytini vertiniai, o struktūros požiūriu (pagal santykį su pagrindiniu žodžiu) – vediniai. Todėl panašūs vertiniai va-
dintini reliatyviaisiais, pvz., *atskirti*→*atskirtuvas* (šiluminė technika) plg. rus. *отде-
литель*, angl. *separator*; *iškrauti*→*iškrautuvas* (technika) plg. rus. *раззужатель*,
vok. *Auslader*, angl. *discharger*; *nuimti*→*nuimtuvas* (skaiciavimo technika) plg. rus.
съемник, vok. *Abnehmer*; *numesti*→*numestuvas* (technika) plg. rus. *сбрасыватель*,
angl. *kicker*; *pašildyti*→*pašildytuvas* (technika) plg. rus. *подогреватель*, angl. *heat-
er*; *perkaitinti*→*perkaitintuvas* (šiluminė technika) plg. rus. *перегреватель*, vok.
Überhitzer; *pertraukti*→*pertrauktuvas* (technika) plg. rus. *прерыватель*, angl.
interrupter; *praplauti*→*praplautuvas* (technika) plg. rus. *промыватель*, vok. *Wäscher*,
angl. *washer*; *priimti*→*priimtuvas* (fizika) plg. rus. *приемник*, vok. *Empfänger* ir
pan. Be to, daugelis šių vertinių politechnikos terminijoje vartojami greta neprieš-
dėlinių priesagos *-tuvas* vedinių. Tokia vartosena parodo, kad priešdėliniai variantai
yra atsiradę dėl kitų kalbų įtakos, todėl jie laikytini vertiniai, pvz., *skirtuvas* ir *at-
skirtuvas* (šiluminė technika) plg. rus. *отделитель*, angl. *separator*; *imtuvas* ir *pri-
imtuvas* (fizika) plg. rus. *приемник*, vok. *Empfänger*; *kreiptuvas* ir *nukreiptuvas*
(technika) plg. rus. *отклонитель*, angl. *deflector*; *šildytuvas* ir *pašildytuvas* (technika)
plg. rus. *подогреватель*, angl. *heater*; *plautuvas* ir *praplautuvas* (technika) plg. rus.
промыватель, vok. *Wäscher*, angl. *washer* ir t. t. Šių vertinių motyvacija nustatoma
dvigubais ryšiais (semantine ir struktūrine vertinio – šaltinio ir vertinio – pagrin-
dinio žodžio sasaja).

Kartais natūralus vertinio santykis su pagrindiniu žodžiu pažeidžiamas. Tuomet priešdėliniai priesagos *-tuvas* vertiniai esti netaisyklingi ir nekūrybiški, pvz., *nukreip-
tuvas* (technika) plg. rus. *отклонитель*, angl. *deflector*; *pašildytuvas* (technika) plg.
rus. *подогреватель*, angl. *heater* ir kt.

Priesagos *-iklis* vertiniai. Šios priesagos vertiniaiši politechnikos terminijoje pavadinami: a) paprastesni prietaisai ar jų dalys ir b) įvairios cheminės medžia-
gos.

Didelė dalis prietaisus pavadinančių priesagos *-iklis* (rus. *-тель*, angl. *-er*,
vok. *-er*) vertinių sudaryta iš priešdėlinių veiksmažodžių. Panašiai kaip ir priesagos
-tuvas vertinių daryboje šio tipo vertiniams priešdėliniai veiksmažodžiai pasirenkami
dėl kitų kalbų analogijos. Todėl pagal santykį su šaltiniu jie laikytini vertiniai, o
pagal santykį su pagrindiniu žodžiu gali būti vediniai. Griežtai atskirti tokius vertinius
taip pat neįmanoma. Galima konstatuoti tik tą faktą, kad lietuvių literatūrinėje kal-
boje įprastesni yra nepriešdėliniai šios priesagos vediniai. Priešdėliniai priesagos
-iklis terminologiniuose naujadarai politechnikos terminijoje yra atsiradę dėl kitų kal-
bų įtakos. Dalis jų laikytini vertiniai, nes jie darybiškai ir semantiškai adekvatūs
su savo šaltiniu, pvz., *atskyriklis* (technika) plg. rus. *отделитель*, angl. *separator*;
numetiklis (šiluminė technika) plg. rus. *сбрасыватель*, angl. *kicker*; *nustūmiklis*
(technika) plg. rus. *отталкиватель*, angl. *repeler*; *perjungiklis* (technika) plg. rus.
переключатель, vok. *Umschalter*; *sujungiklis* (technika) plg. rus. *соединитель*,
angl. *connecter*; *perkroviklis* (technika) plg. rus. *перегружатель*, angl. *shifter*;

praploviklis (technika) plg. rus. *промыватель*, vok. *Wäscher*, angl. *washer*; *išstūmiklis* (technika) plg. rus. *вытеснитель*, vok. *Verdränger*.

Keletas priesagos *-iklis* vertinių politechnikos terminijoje eina įvairių cheminių medžiagų pavadinimais. Tokie vertiniai susiję su priešdėliniais veiksmažodžiais, pvz., *nuspalviklis* (technika) plg. rus. *окраситель*; *praskiediklis* (chemija) plg. rus. *разбавитель* ir pan., nors kartais priešdėliniai veiksmažodžiai pasirenkami be reikalo (*praskiediklis* plg. rus. *разбавитель*). Dabartinėje politechnikos terminijoje gana daug vartojama ir nepriešdėlinių priesagos *-iklis* terminologinių naujadarų, reiškiančių cheminių medžiagų pavadinimus. Šie neologizmai taip pat laikytini vertiniai, nes sudaryti pagal kitą kalbą analogiją, pvz., *aušiklis* (fizika) plg. rus. *охладитель*; *ėsdiklis* (technika) plg. rus. *правитель*, vok. *Atzer*; *jungiklis* (technika) plg. rus. *соединитель*, vok. *Verbindungsmitter*; *kietiklis* (technika) plg. rus. *отвердитель*, angl. *hardener*; *liesiklis* (technika) plg. rus. *отоциментель*; *lėtiklis* (technika) plg. rus. *замедлитель*, vok. *Verzögerer*; *minkštiklis* (technika) plg. rus. *мягчитель*, angl. *softener*.

Priesagos *-iklis* vertiniai lietuviškoje politechnikos terminijoje sudaromi iš priešdėlinių veiksmažodžių. Šie vertiniai reliatyvūs, nes pagrindinis žodis esti savas, lietuviškas. Toks darybos polinkis būdingas ir priesagos *-tuvas* vertiniams. Todėl labai griežtai skirti priesagą *-tuvas* ir *-iklis* vertinių neįmanoma. Galima daryti prielaidą, kad dažniausiai šiuo priesagą vertiniai susiję su priešdėliniais veiksmažodžiais. Darybinė priesagą *-tuvas* ir *-iklis* vertinių motyvacija išryškėja iš struktūrinės ir semantinės vertinio – šaltinio ir vertinio – pagrindinio žodžio sasajos.

Pastaruoju metu politechnikos terminijoje labai dažnai priesagą *-tuvas* ir *-iklis* vertiniai vartojami sudėtiniose pilnutiniuose terminuose⁵, kaip *stiprintuvas-išlygin-tuvas* (technika) plg. rus. *усилитель-выпрямитель*, angl. *amplifier-rectifier*; *perjungiklis-skyriklis* (technika) plg. rus. *переключатель-отделитель*, angl. *switch-separator*; *pertaiktuvas-skirstytuvas* (technika) plg. rus. *перыватель-распределитель*, angl. *interrupter-distributor*, vok. *Unterbrecher-Verteiler* ir pan. Tokia sudėtinio pilnutinių terminų vartosena – pateisinama. Juose brūkšneliu jungiami du lygiai reikšmiai, vienodai tarp savęs santykiaujantys daiktavardžiai, kurių vienas esti vertinys. Tačiau apskritai tokie sudėtingų mašinų pavadinimai nėra patogūs. Tokiai atvejais siūloma įvardyti tik specifinę funkciją (bendresnė bus ir taip suprantama). Kitais atvejais tokius sudėtinius pilnutinius terminus vertėtų pakeisti derinamaisiais junginiais – sudėtiniais terminais [Balašaitis A., 1977, 20].

Rusų kalbos priesaga *-тель*, angl. *-er*, *-or*, vokiečių *-er* lietuvių kalboje atitinka dar priesagas *-ёjas*, *-тоjas*. Su šiomis priesagomis rusų, dažnai anglų ir vokiečių kalbose sudaryti daiktavardžiai įvardija ir veikėjus, ir daiktus. Apskritai pagal reikšmę rusų k. priesagą *-тель* dabartiniu metu reikėtų laikyti abstrakčia, mažiausiai turinčią konkretių reikšmių, priskiriančią ją prie tam tikros, griežtai apribotos semantinės žodžių grupės. Daug tikslesnė priesagos *-тель* senoji gramatinė reikšmė, atitinkanti lietuviškas priesagas *-ёjas*, *-тоjas*. Todėl su priesagos *-тель* vartosena susijęs semantinis dvilypumas. Pirma, ir toliau sudaromi su priesaga *-тель* rusų k. daiktavardžiai, turę veikėjo (žmogaus) reikšmę. Antra vertus, vis daugiau, ypač specialioje technikos terminijos vartosenoje, atsiranda su ta priesaga žodžių, reiškiančių daiktus, priemones ar net abstrakčius komponentus [Sorokinas J., 1965, 229].

Be abejo, tokis šios priesagos semantinis dvilypumas turėjo įtakos lietuvių kalboje vartojojamiems atitinkamiejiems šios priesagos vertiniams. Todėl dėl tokios analogijos su rusų, kartais anglų ir vokiečių kalbomis lietuviškoje politechnikos terminijoje atsiranda dvejopa šios priesagos vertinių vartosena: a) taisyklinga, b) netaisyklinga.

⁵ Rusų lingvistinėje literatūroje panašūs terminai vadinami „сложносоставные термины“ arba „двуосновые сложения“ [Andrejevas N., 1963, 119–134].

Lietuvių kalboje šios priesagos skiriamos. Veikėjų ar veiksmažodinės ypatybės turėtojų pavadinimams nusakyti vartojamos priesagos -éjas, -tojas plg. rus. -тель, angl. -er, -or, vok. -er, o įvairių prietaisų, mechanizmų ar jų dalį pavadinimai sudaromi su priesagomis -tuvas, -iklis plg. rus. taip pat -тель, angl. -er, -or, vok. -er, pvz., angl. finder plg. liet. 1. ieškiklis. 2. ieškotojas; rus. держатель, angl. holder, vok. Halter plg. liet. 1. laikiklis. 2. laikytojas; rus. носитель, angl. carrier, vok. Träger plg. liet. 1. nešėjas. 2. nešiklis ir pan.

Lietuviškoje politechnikos terminijoje su šiomis priesagomis sudaryti vertiniai yra artimesni veiksmažodinės ypatybės turėtojų pavadinimams. Tokiais vertiniai dažniausiai pavadinami ne patys asmenys, pvz., vartotojas plg. rus. номреbимель, sukélėjas plg. rus. возбудимель: *Nagrинéжamas optimizacijos uždaviny, kai turima vartotojų, kurių kiekvienas sudarytas iš k_i ($i = 1, \dots, n$) resursų vartojančių elementų. Deguonis laikomas neginčijamu katilo metalo korozijos sukélėju.*

Šiais vertiniai negyviems objektams perkeltine prasme suteikiamas veikėjo, greičiau veiksmažodinės ypatybės turėtojo pavadinimas plg. dar *gamykla gamintoja* rus. завод-производитель, *gamykla teršėja* rus. завод-загрязнитель, *gamykla tiekėja* rus. завод-поставщик ir pan. Tik loginiu atžvilgiu tokie terminai, kaip *gamykla gamintoja*, *gamykla tiekėja* nesuprantami, nes kiekviena gamykla ką nors gamina ir tiekia.

Apskritai tokia priesagų -éjas, -tojas vertinių vartosena politechnikos terminijoje yra pateisinama, nes semantinė ir struktūrinė sąsaja vertinio — šaltinio ir vertinio — pagrindinio žodžio nepažeista. Vertinys darybiškai motyvuotas ir perima darybinę šaltinio motyvaciją.

Kartais dėl semantinio priesagos -тель dvilypumo lietuviškoje politechnikos terminijoje verčiama ir gana daug vartojama netaisyklingų vertinių. Jų esti trejopų. Vienų vertinių netaisyklingumas susijęs su pagrindiniu žodžiu, kuris netinkamai pažinktas. Tokiais atvejais pažeidžiama vertinio ir pagrindinio žodžio semantinė sąsaja. Toks darybiškai adekvatus savo šaltiniui priesaginis darybinis vertinys semantiniu atžvilgiu yra netikslus ir netaisyklingas, pvz., nešėjas plg. rus. носитель, angl. carrier, vok. Träger // izotopo nešėjas⁶, rus. носитель изотона, angl. izotopic carrier, vok. Izotopenträger // krūvio nešėjas, rus. носитель заряда, angl. charge carrier, vok. Ladungsträger // šalutinis nešėjas, rus. неосновной носитель, angl. minority carrier, vok. Minoritätsträger (fizika). Kitų vertinių, vartojamų politechnikos terminijoje, netaisyklingumas susijęs su pačios priesagos netaisyklinga vartosena, pvz., atšakotojas (technika) plg. rus. отвествимель, angl. coupler; perjungėjas (technika) plg. rus. переключатель, angl. reverser, vok. Umschalter; žadintojas (technika) plg. rus. возбудимель, angl. exciter; nutraukėjas (technika) plg. rus. прерыватель, angl. interrupter ir pan. Dar kitais priesagų -éjas, -tojas vertiniai netaisyklingai pavadinimos medžiagos, pvz., išlepsnodintojas (technika) plg. rus. воспламенитель; gaivintojas (technika) plg. rus. восстановитель; atsaldytojas (technika) plg. rus. охладитель ir pan.

Daugiausia tokiių netaisyklingų priesaginių darybinių vertinių esti specialiųjų vidurinių mokyklų vadovėliuose ir moksliniuose žurnaluose. Šių vertinių motyvacija yra nepagrįsta. Neaiški ir darybinė bei semantinė vertinio ir pagrindinio žodžio sąsaja. Todėl tokie akli vertiniai neatitinka lietuvių kalbos žodžių darybos normų. Terminologijoje panašiems prietaisams ar medžiagoms pavadinti vartotinos kitos priesagos, kurias galima specializuoti [Keinys S., 1975b, 7–53].

Priesagų -éjas, -tojas vertiniai, vartojami lietuviškoje politechnikos terminijoje, yra artimesni veiksmažodinės ypatybės turėtojų pavadinimams. Dėl rusų k. priesagos -тель bei kitose kalbose vartojamų analogiškų priesagų semantinio dvilypumo

⁶ Šie sudėtiniai terminai nelaikomi darybiniais vertiniai. Tačiau jų komponentas — nešėjas — yra darybinis vertinys, todėl analizuojama šio vertinio semantika.

sudaroma nemaža netaisyklingų vertinių. Vieniems parenkamas netinkamas pagrindinis veiksmažodis. Tokių vertinių esti terminų žodynuose. Kitų vertinių netaisyklingumas susijęs su pačios priesagos netaisyklinga vartosena. Šios rūšies vertinių dažniausiai esti specialiųjų vidurinių mokyklų vadovėliuose.

Priesagos *-umas* vertiniai. Rusų kalboje šią priesagą atitinka priesaga *-ость*, angl. *-bility*, vokiečių *-keit*. Priesagos *-umas* vertiniai pavadiniai apibendrinta, atsietą, iš pagrindinio žodžio reikšmės išplaukiančią ypatybę, savybę arba būseną. Tokie vertiniai dažniausiai yra išverčiami iš rusų k. neveikiamosios rūšies esamojo 1. dalyvių, pvz., *apdirba* → *apdirbamas* → *apdirbamumas* (technika) plg. rus. *обрабатывает* → *обрабатываемый* → *обрабатываемость*, vok. *Bearbeitbarkeit*; *pasi-kartoja* → *pasikartojamas* → *pasikartojamumas* (skaičiavimo technika) plg. rus. *повторяется* → *повторяемый* → *повторяемость*; *atstato* → *atstatomas* → *atstatomumas* (skaičiavimo technika) plg. rus. *восстанавливается* → *восстанавливаемый* → *восстанавливаемость*, angl. *restorability*; *igeria* → *igeriamas* → *igeriamumas* (technika) plg. rus. *впитывается* → *впитываемый* → *впитываемость*; *neapverčia* → *neapverčiamas* → *neapverčiamumas* (šiluminė technika) plg. rus. *непревертышает* → *непревертышаемый* → *непревертышаемость*, vok. *Unkenterbarkeit*; *suspau-džia* → *suspaudžiamas* → *suspaudžiamumas* (technika) plg. rus. *сжимается* → *сжимаемый* → *сжимаемость*, angl. *compressibility* ir t. t. Šie vertiniai esti darybiškai adekvatūs ir semantiškai tikslūs.

Politechnikos terminijoje vartojama keletas šios priesagos vertinių, kurie semantiškai tikslūs, tačiau darybiškai nėra adekvatūs, nes lietuvių kalbos darybos polinkiai su vertinio šaltiniu (šiuo atveju rusų kalbos) darybos polinkiais nesutampa, pvz., *uzsidesgamumas* (technika) plg. rus. *самовоззараемость*; *atsistatomumas* (skaičiavimo technika) plg. rus. *самовосстановляемость*, angl. *self-restorability* ir pan.

Priesagos *-umas* vertiniai dažniausiai daromi iš neveikiamosios rūšies esamojo laiko dalyvių. Pagrindinis šių vertinių žodis esti priešdėlinis. Tokie vertiniai su savo šaltiniu yra adekvatūs ir tikslūs, tik kartais per daug grioždžiai. Apskritai imant, priesagų *-umas* vedinių darymas lietuvių kalboje iš dalyvių nėra iprastas. Tačiau tokie dalyviniai šios priesagos vediniai yra išplitę ir toliau plinta terminologijoje. Jų plitimą galima paaiškinti kitų kalbų, ypač rusų kalbos, įtaka. Todėl politechnikos terminijoje greta naujadarų vartojamų ir šios priesagos reliatyvūs darybiniai vertiniai, sudaryti iš vardažodžių. Tokie vertiniai vadintini vardažodiniais. Politechnikos terminijoje vartojami ir veiksmažodiniai vertiniai (sudaryti iš veiksmažodžių). Vadinas, visus priesaginius darybinius vertinius galima skirstyti į realiuosius ir reliatyvuosius, veiksmažodinius ir vardažodinius. Veiksmažodiniai priesaginiai darybiniai vertiniai esti 5 tipų su priesagomis *-imas* (veiksmai pavadinimai), *-tuvas* (įrankių pavadinimai), *-iklis* (įrankių pavadinimai), *~ėjas* (veiksmažodinės ypatybės turėtojų pavadinimai), *-tojas* (veiksmažodinės ypatybės turėtojų pavadinimai). Vardažodiniai priesaginiai darybiniai vertiniai vartojami tik su priesaga *-umas* (ypatybių pavadinimai). Veiksmažodinių ir vardažodinių priesaginių darybinių vertinių darybinė motyvacija išryškėja iš dvigubų ryšių: struktūrinės ir semantinės vertinio – šaltinio ir vertinio – pagrindinio žodžio sąsajos.

Literatūra

- Balašaitis A. Žemės ūkio specialistų kalbos rūpesčiai. – Kalbos kultūra. V., 1977, sąs. 33.
Keinys S. Kurie-ne-kurie terminų darybos bruozai. – Kalbotyra. V., 1974, t. 25 (I).
Keinys S. Lietuviškų technikos terminų darybos apžvalga. – Kalbų dėstyMAS. K., 1975 a.
Keinys S. Priesaginė lietuviškų terminų daryba. – Lietuvių kalbotyros klausimai. V., 1975 b, t. 16.
Lietuvių kalbos gramatika. V., 1965, t. 1.
Laua A. Latviešu leksikologija. Rīgā, 1969.
Lyberis A. ir Ulvydas K. Lietuvių literatūrinės kalbos leksikos praturtėjimas tarybinės santvarkos metais. – Kn.: Literatūra ir kalba. V., 1958, t. 3.

- Андреев Н. Д. и Замбржицкий В. Л.** Именное словообразование в спортивной терминологии. — В кн.: Развитие современного русского языка. М., 1963.
- Булаховский Л. А.** Введение в языкоизнание. М., 1953. Т. 2.
- Дерибас В. М.** О заимствовании и калькировании производных слов в русском языке. Этимологические исследования по русскому языку. — М.: Изд-во МГУ, 1972. Вып. 7.
- Дондуков У.-Ж. Ш.** Калькирование в бурятском литературном языке. — В кн.: Стилистика и лексикология бурятского языка. Улан-Удэ, 1972.
- Ефремов Л. П.** Калькирование и его отличие от заимствования. — Изв. АН КазССР. Сер. филологии и искусствоведения, 1960, вып. I.
- Иванов В. В.** Терминология и заимствования в современном китайском языке. — М., 1973.
- Левковская К. А.** Именное словообразование в современной немецкой общественно-политической терминологии. — М., 1960.
- Муллина Р.** К вопросу о русских и интернациональных заимствованиях путем калькирования в казахском языке. — Ученые записки Казахского госуниверситета. Язык и литература. Алма-Ата, 1955. Т. 19.
- Основы теории лексического калькирования.** (Учебное пособие.) — Алма-Ата, 1974.
- Пономаренко Л. О.** Про так зване семантичне калькування. — Вісник Київського університету. Сер. філології та журналістики. Київ, 1962, т. 5, вип. 1.
- Ройтенберг Ф. Е.** О русских заимствованиях во французском языке в советскую эпоху. — Иностранные языки в школе, 1953, № 4.
- Сергеева Л. И.** О некоторых особенностях заимствования немецким языком космической лексики из русского языка. Исследования по германской и романской филологии. — Киев, 1976.
- Сорокин Ю. С.** Развитие словарного состава русского литературного языка в 30—90-е годы XIX в. — М.—Л., 1965.
- Татаринцев В. И.** Русские и лексические заимствования в современном тувинском языке. — Кызыл, 1974.
- Урбутис Б.** Словообразование имен существительных в современном литовском языке. Автореф. докт. дис. — Вильнюс, 1971.
- Флекенштейн К.** О некоторых теоретических проблемах калькирования. Этимологические исследования по русскому языку. — М.: Изд-во МГУ, 1966, вып. 5.
- Хегай М. А.** К понятию кальки. — Ученые записки Ташкентского гос. пед. ин-та, Ташкент, 1964, т. 45, вып. 3.
- Шаахмедов Э. Ш.** Вопросы калькирования с русского на узбекский язык. АН УзССР, 1974.
- Шанский Н. М.** Деривация слов и фразеологических оборотов. — В кн.: Русское и славянское языкоизнание. К 70-летию чл.-кор. АН СССР Р. И. Аванесова. М., 1972.
- Шанский Н. М.** Лексические и фразеологические кальки в русском языке. — Русский язык в школе, 1955, № 2.
- Ярцева В. Н.** Структурно-семантические кальки в условиях двуязычия. — В кн.: Тезисы научн. конф., посвященной проблеме двуязычия и многоязычия. М., 1969.

Lietuvos TSR Mokslo Akademijos
Lietuvių kalbos ir literatūros institutas

ПРЕФИКСАЛЬНЫЕ И СУФИКСАЛЬНЫЕ СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ КАЛЬКИ В ЛИТОВСКОЙ ПОЛИТЕХНИЧЕСКОЙ ТЕРМИНОЛОГИИ

Резюме

В статье анализируются словообразовательные кальки по двум аспектам: по отношению к своему источнику (объекту) и к исходному слову литовского языка. По отношению к своему источнику словообразовательные кальки делятся на точные и неточные (по семантике), адекватные и неадекватные (по словообразованию), косвенные и непосредственные (по происхождению).

По отношению к исходному слову литовского языка словообразовательные кальки разделяются на префиксальные, суффиксальные, флексивные и сложные.

Префиксальные словообразовательные кальки в литовской политехнической терминологии употребляются с такими префиксами: *ant-*, *virš-* (ср. рус. *над-*, *сверх-*, нем. *über-*, англ. *super-*, *over-*), *prieš-* (ср. рус. *против-*, нем. *gegen-*, *vor-*, англ. *counter-*), *pa-*, *po-* (ср. рус. *под-*, нем. *unter-*, англ. *sub-*), *ne-* (ср. рус. *не-*, нем. *nicht-*, *un-*, англ. *non-*, *un-*). Префиксальные словообразовательные кальки в политехнической терминологии воспроизводятся лишь тогда, когда производный терминологический десигнат выражается через исходный и тесно связан с последним определенными классификационными связями. Префиксальные словообразовательные кальки в современной литовской политехнической терминологии все чаще воспроизводятся от суффиксальных новообразований.

Суффиксальные словообразовательные кальки по отношению к исходному слову литовского языка делятся на реальные и релятивные.

Реальные суффиксальные словообразовательные кальки чаще всего воспроизводятся суффиксом *-imas* (ср. рус. *-ение*, нем. *-ung*, англ. *-ing*).

Группа релятивных суффиксальных словообразовательных калек более разновидна. К ней относятся кальки с такими суффиксами: *-tuvas* (ср. рус. *-тель*, *-ник*, *-чик*, нем. *-er*, англ. *-er*, *-or*), *-iklis* (ср. рус. *-тель*, нем. *-er*, англ. *-er*, *-or*), *-tojas*, *-éjas* (ср. рус. *-тель*, нем. *-er*, англ. *-er*, *-or*), *-imas* (ср. рус. *-ость*, нем. *-keit*, англ. *-bility*).

На основе деривации выделены следующие группы суффиксальных словообразовательных калек: 1) отглагольные и 2) отыменные. Отглагольные суффиксальные словообразовательные кальки воспроизводятся в основном от префиксальных глаголов. Мотивация отглагольных и отыменных суффиксальных словообразовательных калек установлена двумя связями (структурной и семантической). Отыменные суффиксальные словообразовательные кальки все чаще воспроизводятся от префиксальных образований.